

Otázka stvoření stále otevřená

Ve sporu evolucionistů a kreacionistů o vznik života je příliš nesnášenlivosti a hysterie

Josef Mlejnek

S některými „věřícími vědy“ je opravdu těžké pořízení. Pochybují o všem, co nelze takzvaně ověřit, nicméně sami se pochybně zastávají před otázkami zrození, života a smyslu, před nimiž při troše dobré vůle nelze zavírat oči.

Český rodák, vídeňský arcibiskup kardinál Christoph Schönborn zveřejnil letos 7. července v newyorských Timesech článek Nalézání záměrného rozvrhu v přírodě (Finding Design in Nature). V některých reakcích jsme se poté mohli dočíst o trojském koni kreacionismu, nebo dokonce o jeho křížové výpravě. Zvláště poté, co americký prezident George W. Bush podpořil stanovisko, že by se na amerických školách – vedle výkladu evoluční teorie – měli jako s určitým korektivem žáci seznamovat s poznatkem, k němuž mnohé přírodovědce přivádí reflexe nejnovějších poznatků sekularizované přírodovědy: svět a vývoj v něm nemohou být dílem slepé náhody. Ve



šlenlivosti a tmářské hysterie je ne-
poměrně více na straně těch prvních.
Jsou to paradoxy!

To jen metan bouchl?

Nikdo nechce popírat fakt vývoje,
ale sama evoluce není kouzelná vše-
vysvětlující formula, nýbrž přede-
vším něco, co samo vyžaduje radi-
kální vysvětlení. Zastánci evoluce
coby metafyzického principu si po-
temiku mnohdy unfair ulehčují
zkarikovanými představami, které
o svých odpůrcích mají nebo jim je
připisují.

Jeden český příklad za všechny:
v časopise Týden z 21. listopadu
2005 Václav Větráček píše přímo
rudoprávně o „antievolutionistick-
kých aktivitách“, kreacionismu se
podle něj „obzvláště hnusí před-
stava, že by lidé měli něco společ-
ného s opticeji, že by byl člověk
zvířetem“. Zmínuje se také o „po-
věsti o božském původu světa“,
čemuž už vůbec nerozumím, pro-
tože o božském původu světa ho-
voří například starověké pohanské
kosmogonie, zatímco Bible hlásá
pravý opak.

Uvažování, že vše lze vysvětlit
vývojem, je produkt zlemivéhoho
myšlení disponujícího malou
představivostí a zakrnělou reflexí.
A v představách o Bohu, pokud si
je někdo připouští, přežívají různé
antropomorfní nebo – jak říkal
francouzský filozof a publicista

temu a vupec v dejnách ceteno vesmíru, jehož stáří odhadují dnešní astrofyzici zhruba na patnáct až osmnáct miliard let, působí určitý rozumový plán (intelligent design).

Jsou to paradoxy!

V roce 1960 natočil americký režisér Stanley Kramer snímek Kdo se je vítr se Spencerem Tracym, který byl o rok později za roli soudce Henryho Drumonta nominován na Oscara. Tento film se v komunistickém Československu nejen směl promítat, ale dostalo se mu tady včetně propagandistického přijetí! Byl prezentován jako vítězný souboj pokroku s tmařstvím: rozuměj soubor pokrokové Darwinovy evoluční teorie se zpátečnickým lpěním na doslovném chápání Bible, konkrétně zprávy o stvoření v úvodu knihy Genesis. To se nemohlo nelíbit u nás vládnoucím stoupenům jedné z variant sociálního darwinismu zvaného třídní boj.

Odhlednuto od politických souvislostí, byl Kramerův film především demonstrací dvojí zanedbnosti založené na falešných dilematech. Předváděl střetnutí dvou fundamentalismů na typicky ame-



REPRO: WWW.BELOIT.EDU

BYLO TO SNAD TAKHLÉ? Zrození Evy podle staré Norimberské kroniky. „Nikdo nechce popírat fakt vývoje, ale sama evoluce není kouzelná vše vysvětlující formulka, nýbrž především něco, co samo vyžaduje radikální vysvětlení,“ píše Josef Mlejnek.

rický způsob: do hrdel a statků. K vědeckému poznání a pravdě se měl asi stejně jako Brechtova hra Galileo k pravdě historické. O pravdivost nebo nepravdivost Bible se ve filmu tuším vede spor rovněž v souvislosti s pobytem

proroka Jonáše v břiše této ryby – jedna strana hájí „podle Prisma“ tvrzení, že jde o velrybu, druhá zastává „kacířský“ názor, že má jít o velkou rybu! Pro nás je asi důležitější nejen to, že město Ninive mělo ve znaku skutečně velkou ry-

bu a že pobyt „v břiše“ této ryby je silná metafora, ale i skutečnost, že sám prorok Jonáš je postava asi stejně historicky jako králevic Hamlet. Měla by proto být Jonášova kniha vyhozena z Bible jako podvrh? V žádném případě!

Etienne Gilson (1884–1978) – fyzikalistické představy: Stvořitel je neodlišně pojímán jako jedna z fyzikálních příčin působících v tomto světě. Před časem mě pobavila zpráva v tisku, podle které nové vědecké zkoumání definitivně vyloučilo Boží zásah při zkáze Sodomy, neboť pod zkaženým městem prý „pouze“ vybuchlo ložisko metanu. Když Mojžíš provedl Izraeli ty suchou nohou Rudým mořem, četl jsem jinde, že průrvu ve vodách neucínil Bůh, ale zrovna někde poblíž probíhající zemětřesení. Jako kdyby Bůh nemohl působit v dějinách mimo jiné souběhem událostí.

Když odečteme čas

Většina úvah o takzvaném velkém třesku spekuluje o tom, co bylo „před“. Jaké před? Když jistý nosič kufří požádal Alberta Einsteina po jeho příletu do New Yorku, aby mu vysvětlil rozdíl mezi jeho a newtonovskou fyzikou, dostalo se mu prý této odpovědi: Odečtete-li v Newtonově systému čas, zbudete vám prostor, odečtete-li v mém výkladu světa čas, nezbudete vám nic.

Otázka stvoření je stále otevřená

Pokračování ze strany F1

„Ne v čase, ale zároveň s časem Bůh stvořil svět,“ to neřekl fyzik Einstein, jde o slova svatého Augustina z 5. století. Augustin také věděl, že závislost světa a člověka na Bohu není fyzikální, nýbrž ontologická záležitost, tedy záležitosti smyslu a možnosti existence, řečeno co nejobecněji. Záležitost, která nespočívá v tom, že by Bůh za nás musel tu něco dodatečně ubírat, tu zase přidávat, nebo dokonce co-si hasit. Tomáš Akvinský říká, že nám Bůh uděluje s naší existencí „důstojnost být přičinami“. To nemusí platiť výhradně o člověku, tento poznatek lze vzáhlnout i na celý vesmír. Stvoření není podle francouzského filozofa Clauda Tresmontanta (1925) žádný leibnitzovský orchestron

kopírující otrocky a nezáživně Bohem stavenou předlohu, nýbrž hudební skladba, v níž je místo pro improvizaci, pro hledání.

Závrat a zase závrat

Nejde ani tak o to, je-li vznik života dílem nepravděpodobné náhody. Jak vysvětlit další stupně nebo brány stále závratnější složitosti, již svět v čase a ve vývoji prochází? Jak je možné, že je pro ně vůbec místo? Jak je možné že se celý proces za posledních sto, dvě stě tisíc let tak fantasticky urychlil? A co člověk, lidstvo? Končí jim evoluce, nebo přechází do poněkud jiného „režimu řeči“? A proč vůbec něco je, proč není nic? Můžeme nahlédnout do naší vlastní genealogie nějakých sto, dvě stě generací zpátky? Věšinou jen čisté hy-

poteticky, naše paměť sahá sotva za roh jednoho století. Ale i tak nás pojme při pohledu přes okraj našeho lidsví závrat z dějin.

Zkusme něco podobného v geologickém nebo přímo astrofyzikálním čase. Ony miliardy let „dovnitř“ mají svou souvztažnost ve viditelném vesmíru: čím dále v prostoru, tím dále se ocitneme i v čase; díky obřím teleskopům se tak můžeme na vlastní oči přesvědčit, jak náš svět na úrovni sluneční soustavy či Galaxie vypadal před několika miliardami let. Zmocní se nás znovu závrat a můžeme si v celé naší jedinečnosti položit otázku, je-li toto vše dílem náhody, nebo záměru.

Na slepou náhodu je celý vesmír malý, navíc nejde jen o stále složitější kombinace prvků, ale i o informované systémy, které integrovaným součástem dávají vedle určené funkce i smysl. Od prvoka ke člověku. Můžeme se odpovědně a z poznaní tázat se žalmistou Páně: Čím je pro tebe člověk, že o něho pečuješ?

Někteří dnešní fyzikové uvažující o vzniku vesmíru také hovoří o antropickém principu, podle něhož je svět od počátku, od prvních zlomků své existence uzpůsoben tak, aby se v něm mohla objevit živá myslící bytost.

Trochu se to opakuje

U způsobu, jakým dnes někteří „věřící vědy“ překřikují nebo zesměšňují jakoukoliv zmínku o stvoření nebo o antropickém principu, si uvědomuji, že stejně tak bésnili v 19. století Friedrich Nietzsche,

Friedrich Engels nebo Ernst Haeckel proti Sadi-Carnotově druhé větě termodynamické, v níž definoval takzvanou tepelnou smrt vesmíru, a tedy – s odkazem na jeho počátek a konec – jeho nesoběstačnost. Možná jejich bésná reakce byla dána záští k Bohu, každopádně byla jejich zahrznutost proti Bohu kontraproduktivní.

Komu nezmékne srdce, tomu zmékne mozek, napsal už dávno spisovatel Chertton. Pokročilost úpadku je obzvlášť patrná u některých současných myslitelů: čteme-li například knihu Slamění psi Angličana Johna Graye, která vyšla loni také česky, marně čekáme nějakou relevantní úvahu – jde už jenom o komické pokřikování.

Autor je kritik, překladatel a básník